

ชุดโครงการวิจัย
ประเมินสถานภาพองค์ความรู้
เรื่อง สถานภาพและการดำรงชีวิตของชาวเขาและชนกลุ่มน้อย
ในประเทศไทย

.....
โดยการสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยหมายเลข ๘
โสเภณีชาวเขาและชนกลุ่มน้อยกับกระบวนการค้าหญิง
ในประเทศไทยและข้ามชาติ

โดย
พศ.ดร.กฤตยา อาชวนิจกุล

ผลการวิจัยเบื้องต้นนำเสนอในการประชุมทางวิชาการ
ชุดโครงการวิจัยประเมินสถานภาพองค์ความรู้
สถานภาพและการดำรงชีวิตของชาวเขาและชนกลุ่มน้อย
ในประเทศไทย

ณ โรงแรมเอสดี อเวนิว
ระหว่างวันที่ ๓-๔ มิถุนายน ๒๕๔๑

**ชุดโครงการวิจัย
ประเมินสถานภาพองค์ความรู้
เรื่อง สถานภาพและการดำรงชีวิตของชาวเขาและชนกลุ่มน้อย
ในประเทศไทย**

*****
โดยการสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

**รายงานวิจัยหมายเลข ๘
โสเภณีชาวเขาและชนกลุ่มน้อยกับขบวนการค้าหญิง
ในประเทศไทยและข้ามชาติ**

**โดย
ผศ.ดร.กฤตยา อาชวนิจกุล**

**รายงานผลการวิจัยเบื้องต้นนำเสนอในการประชุมทางวิชาการ
ชุดโครงการวิจัยประเมินสถานภาพองค์ความรู้
เรื่อง สถานภาพและการดำรงชีวิตของชาวเขาและชนกลุ่มน้อย
ในประเทศไทย**

**ณ โรงแรมเอสดี อเวนิว
ระหว่างวันที่ ๓-๔ มิถุนายน ๒๕๔๑**

รายงานวิจัยภายใต้

ชุดโครงการวิจัยประเมินสถานภาพองค์ความรู้

เรื่อง สถานภาพและการดำรงชีวิตของชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย

โดยการสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยหมายเลข ๑ :	สถานภาพของชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย
รายงานวิจัยหมายเลข ๒ :	การศึกษาของชาวเขาในประเทศไทย
รายงานวิจัยหมายเลข ๓ :	พฤติกรรมสุขภาพของชาวไทยบนพื้นที่สูง
รายงานวิจัยหมายเลข ๔ :	ปัญหาสุขภาพอนามัยของชาวเขาและชนกลุ่มน้อย
รายงานวิจัยหมายเลข ๕ :	สภาพการประกอบอาชีพของชาวเขาในประเทศไทย
รายงานวิจัยหมายเลข ๖ :	ปัญหาการประกอบอาชีพของชาวเขาและชนกลุ่มน้อย ในประเทศไทย
รายงานวิจัยหมายเลข ๗ :	ชนกลุ่มน้อยกับการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯ
รายงานวิจัยหมายเลข ๘ :	โสเภณีชาวเขาและชนกลุ่มน้อยกับชบวนการค้าหญิง ในประเทศไทยและข้ามชาติ
รายงานวิจัยหมายเลข ๙ :	ประสิทธิผลและการประเมินโครงการพัฒนาชาวเขา และชนกลุ่มน้อย ทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย
รายงานวิจัยหมายเลข ๑๐ :	สิทธิของชนกลุ่มน้อยในกฎหมายระหว่างประเทศ
รายงานวิจัยหมายเลข ๑๑ :	สภาพความเป็นอยู่และปัญหาของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
รายงานวิจัยหมายเลข ๑๒ :	บทสังเคราะห์สถานภาพและการดำรงชีวิตของ ชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย

**รายงานผลการวิจัยเบื้องต้นนำเสนอในการประชุมทางวิชาการ หมายเลข ๘
“โสเภณีชาวเขาและชนกลุ่มน้อยกับขบวนการค้าหญิงในประเทศไทย
และข้ามชาติ”**

โดย ผศ.ดร.กฤตยา อาชวนิจกุล

**ภายใต้ชุดโครงการวิจัยประเมินสถานภาพองค์ความรู้
เรื่อง สถานภาพและการดำรงชีวิตของชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย
ณ โรงแรมเอสดี อเวนิว กรุงเทพมหานคร
ระหว่างวันที่ ๓-๔ มิถุนายน ๒๕๕๑
โดยการสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)**

**จัดพิมพ์โดย คณะวิจัยโครงการวิจัยชุดประเมินสถานภาพองค์ความรู้
เรื่อง สถานภาพและการดำรงชีวิตของชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย
พิมพ์ครั้งที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๑
นางสาวพัชรินทร์ ชาลาประศาสน์
บรรณาธิการ**

โสเภณีชาวเขาและชนกลุ่มน้อย กับขบวนการค้าหญิงในประเทศไทยและข้ามชาติ¹ โดย กฤตยา อาชวนิจกุล

1. กรอบของการศึกษา

ในเอกสารราชการไทย คำว่า ‘ชาวเขา’ และ ‘ชนกลุ่มน้อย’ จะมีความหมายตามขอบเขตของหน้าที่ที่หน่วยงานราชการนั้นๆต้องรับผิดชอบ ดังคำจำกัดความของชาวเขาและชนกลุ่มน้อยอย่างเป็นทางการของสำนักงานทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ที่นับชาวเขาเป็นหนึ่งในชนกลุ่มน้อย ในขณะที่กองส่งเสริมชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม แยกคำว่าชาวเขาและชนกลุ่มน้อยออกจากกัน โดยให้ความสำคัญการแบ่งตามเผ่าพันธุ์มากกว่าสถานะทางกฎหมายหรือการจดทะเบียนใดๆ (กฤตยา อาชวนิจกุล และพรสุข เกิดสว่าง 2540ก: 6-7) แต่โดยนัยทางกฎหมายแล้ว ชนกลุ่มน้อยหมายถึงกลุ่มประชากรที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ประเพณี แบบแผนการดำรงชีวิต ค่านิยม และเชื้อชาติ แตกต่างไปจากชนกลุ่มใหญ่ในประเทศ โดยชาวเขาถูกจัดว่าเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่ง (พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร 2541; พรชัย คำนววิวัฒน์ 2541) สำหรับ ‘ชาวเขา’ ในประเทศไทยส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีน-ธิเบต และ ธิเบต-พม่า ซึ่งอพยพมาจากตอนใต้ของประเทศจีนและประเทศพม่า ประกอบด้วยชนเผ่าสำคัญๆ 6 กลุ่มคือ ม้งหรือแม้ว เมี่ยน (หรือเย้า) ลีซู (หรือลีซอ) ลาหู่ (หรือมูเซอร์) อาข่า (หรืออีเกอ) และ กะเหรี่ยง² (ชยันต์ วรรณระภูติ 2530) นอกจากนี้ยังมีเผ่าเล็กๆอีกได้แก่ ดองซูล มลาบรี (ผิวดองเหลือง) ลัวะ และขมุ เป็นต้น

ในรายงานนี้ ผู้เขียนยึดมุมมองที่ใช้กันในวงกว้างที่ว่า ‘ชาวเขา’ คือ ‘ชนกลุ่มน้อย’ กลุ่มหนึ่งและเน้นการศึกษาชาวเขา 6 กลุ่มหลักที่กล่าวข้างต้นโดยรวม ‘จีนฮ่อ’ ด้วย ในขณะที่ชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่นๆ หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีใช้ชาวเขารวมทั้งกลุ่มที่ถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศไทย และคนต่างชาติจากประเทศเพื่อนบ้านที่หลบหนีเข้าเมืองมาทำงานในประเทศไทย กลุ่มสำคัญๆที่มีการศึกษาวิจัยไว้คือ ไทย

¹ บทความประเมินสถานภาพองค์ความรู้เรื่อง ‘โสเภณีชาวเขาและชนกลุ่มน้อย’ นี้ ได้ปรับเปลี่ยนจากต้นฉบับร่างแรกที่ได้นำเสนอในการสัมมนาไปหอสมุดฯ แม้เนื้อหาส่วนใหญ่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก สิ่งที่เปลี่ยนชัดเจนคือการเรียงลำดับเรื่องราวใหม่เพื่อนำไปสู่บทสังเคราะห์ท้ายสุดถึงประเด็นที่พึงพิจารณาถ้าจะมีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ต่อไปในอนาคต

² ในรายงานวิจัยฉบับนี้จะเรียกชื่อชาวเขาทั้ง 6 กลุ่มนี้ตามชื่อเผ่าพันธุ์ที่ชาวเขาเรียกตนเอง ยกเว้นกลุ่มกะเหรี่ยงที่สามารถแบ่งแยกย่อยออกไปเป็นหลายกลุ่มคือ ปกาญญอ และ ปะโค เป็นต้น ชื่อในวงเล็บคือชื่อที่ถูกเรียกขานในหนังสือต่างๆ

³ กลุ่มจีนฮ่อแบ่งออกได้เป็น จีนฮ่อก๊กมินตั๋ง กองพลที่ 93 ที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่พ.ศ. 2596 และ จีนฮ่ออพยพ ที่ทะลักอพยพมาจากกบฏต๋องก๊วน ประเทศจีน จีนฮ่อกลุ่มหลังนี้อาศัยอุปถัมภ์กับชาวเขาและนิคมแรงงานกับผู้หญิงชาวเขา (ชยันต์ วรรณระภูติ 2530)

ใหญ่จากแคว้นยูนนาน ประเทศจีน และจากรัฐฉาน ประเทศพม่า และแรงงานอพยพจากประเทศเพื่อนบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ๆคือ ชาวพม่า มอญ กะเหรี่ยง ลาว เขมร และเวียดนาม

2. การศึกษาเรื่องโสเภณีชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย

จำนวนงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องโสเภณีชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยมีไม่มากนัก การศึกษาวิจัยทั้งหมดที่รวบรวมได้เริ่มต้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2535 นี้เอง โดยการศึกษาเจาะลึกในระดับหมู่บ้านชาวเขาโดยตรงทั้งหมดดำเนินการโดยสถาบันวิจัยชาวเขา สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม แต่มีสำนักงานตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่วนการศึกษาในหญิงชนกลุ่มน้อยโดยตรงมีรายงานที่เกี่ยวข้องอยู่รวม 3 ฉบับ ทั้งหมดเป็นงานของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีผู้เขียนและทีมงานวิจัยเป็นผู้ศึกษา นอกจากนี้ยังมีรายงานวิจัยอื่นๆซึ่งมิได้ศึกษาปัญหาโสเภณีชาวเขาและชนกลุ่มน้อยโดยตรง แต่มีประเด็นที่เชื่อมโยงมาถึงโสเภณีชาวเขาและชนกลุ่มน้อย เช่น การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการระบาดของเอดส์ในกลุ่มหญิงบริการทางภาคเหนือ 2 เรื่องที่มีการแยกกลุ่มหญิงบริการเป็นผู้หญิงไทย และหญิงชนกลุ่มน้อย

การนำผู้หญิงและเด็กหญิงชาวเขาและชนกลุ่มน้อยมาค้าบริการทางเพศเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไม่นานนักย้อนหลังไปได้อย่างมากก็ไม่เกิน 20 ปี จากประสบการณ์ของผู้เขียนเองที่เก็บข้อมูลในสถานบริการในทุกภาคของประเทศไทยได้ว่า ปรากฏการณ์การชักพา หลอกล่อ หรือล่อลวง จนถึงขั้นลักพาเด็กหญิงชาวไทยสู่การค้าประเวณีลดน้อยลงอย่างชัดเจน ผู้เขียนไม่พบหญิงบริการชาวไทยแรกหน้าที่เพิ่งมาเริ่มต้นอาชีพการค้าบริการเลยนับตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา สถานการณ์ที่เปลี่ยนไปนี้ทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนต้องปรับตัวในการทำงานไปด้วย ดังคำบอกเล่าจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิแห่งหนึ่งว่า ‘เดี๋ยวนี้เด็กไทยถูกหลอกมีน้อยลงมากแล้ว ตอนนี้ทางมูลนิธิกำลังจะปรับพื้นที่การทำงานไปที่หมู่บ้านชาวเขาและชนกลุ่มน้อยตามชายแดน เราคงต้องเริ่มต้นการรณรงค์นับหนึ่งกันใหม่เหมือนกับที่เคยทำในหมู่บ้านไทยเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ในพื้นที่แถบนี้ชาวบ้านยังไร้เดียงสาอยู่มากถูกหลอกจากพวกนายหน้าได้ง่ายๆ’ (กฤตยา อาชวนิจกุล และพรสุข เกิดสว่าง 2540ข)

สาเหตุของสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไปนี้มาจากหลายปัจจัยประกอบกัน ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากความพยายามขยายการศึกษาภาคบังคับไปอีก 3 ปี เพื่อให้เด็กผู้หญิงออกจากโรงเรียนช้าลง อีกส่วนหนึ่งอาจจะเป็นผลจากนโยบายการปราบปรามโสเภณีเด็กของรัฐบาล ทั้งจากภาครัฐบาลและการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน ที่รณรงค์ต่อต้านการค้าโสเภณีเด็กอย่างเข้มแข็งตลอดระยะเวลา 5-6 ปีที่ผ่านมา และด้วยจำนวนเด็กไทยที่จะถูกชักจูงได้ง่ายลดน้อยลงนี้เอง เครื่องขายการค้าผู้หญิงจึงขยายตัวเล็ดลอดจากในประเทศมาอยู่ตามรอยตะเข็บชายแดนและแผ่ขยายลึกเข้าไปในประเทศเพื่อนบ้านแทนมากขึ้นเรื่อยๆ ปรากฏการณ์ที่ชัดเจนมากขึ้นนี้เกิดขึ้นพร้อมๆกับการหลั่งไหลของแรงงานอพยพข้ามชาติจำนวนหลายแสนเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่ปี 2532 เป็นต้นมา

ตั้งแต่ประมาณปี 2530 พื้นที่ทางแถบชายแดนภาคเหนือได้กลายเป็นเป้าหมายใหม่ของนายหน้าที่จะชักนำหรือหลอกล่อเด็กสาวชาวเขาและชนกลุ่มน้อยมาค้าบริการ ปรากฏการณ์นี้ได้รับการตีแผ่เปิดเผยต่อสาธารณะอย่างต่อเนื่องในปี 2535 ซึ่งมีข่าวครึกโครมเรื่องการตกเขียวเด็กผู้หญิงทางภาคเหนือ มีผู้วิเคราะห์ว่าในช่วงปีการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย 2530 และ 2533 เป็นจังหวะเวลาที่ขบวนการค้าผู้หญิงและเด็ก ได้ขยายพื้นที่การชักนำและล่อลวงผู้หญิงและเด็กไปยังพื้นที่ใหม่ๆคือ หมู่บ้านชาวเขาตามรอยตะเข็บชายแดนภาคเหนือ หลายจังหวัดทางภาคเหนือตอนล่างและภาคอีสาน และข้ามพรมแดนไปยังหมู่บ้านรอยตะเข็บระหว่างไทย-พม่า ไทย-ลาว และไทย-เขมร โดยมีการนำผู้หญิงและเด็กจากต่างแดนเข้ามาค้าบริการทางเพศอย่างเป็นขบวนการชัดเจน (กฤตยา อาชวนิจกุล 2537)

ความรุนแรงของปัญหาการชักนำผู้หญิงและเด็กในกลุ่มประชากรด้อยโอกาสสู่เส้นทางธุรกิจการค้าประเวณีในประเทศไทยและส่งต่อไปยังประเทศที่สาม ได้กลายเป็นประเด็นสำคัญในระดับภูมิภาคของประเทศต่างๆในแถบลุ่มแม่น้ำโขง ในระดับหมู่บ้านของชาวเขาในประเทศไทยเองมีรายงานว่าชาวเขาในหมู่บ้านหลายแห่งของจังหวัดเชียงใหม่ตระหนักว่า การมีผู้หญิงออกไปค้าบริการทางเพศเป็นปัญหาของหมู่บ้านตนเอง (อิฐศักดิ์ ศรีสุโข 2539) การศึกษาวิจัยในประเด็นเหล่านี้ในปัจจุบันจึงได้รับความสนใจทั้งในระดับกว้างและในระดับลึก ทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค เพื่อมุ่งหายุทธวิธีในการต่อสู้เพื่อขยับยั้งจนถึงขั้นยุติปัญหา (ผู้สนใจโปรดดู Archavanitkul forthcoming 1998) ในรายงานวิจัยฉบับนี้นับเป็นความพยายามเบื้องต้น ที่จะสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการชักนำผู้หญิงชาวเขาและชนกลุ่มน้อยเข้าสู่ตลาดการค้ากามารมณ์ในประเทศไทย และนำเสนอออกข้ามชาติไปยังประเทศอื่นๆ

3. งานวิจัยเกี่ยวกับความเป็นมาและสถานการณ์การค้าบริการทางเพศในกลุ่มชาวเขา

ในจำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องโสเภณีชาวเขาในระดับหมู่บ้านเท่าที่ตรวจสอบได้ เป็นงานที่ผลิตโดยนักวิจัยของสถาบันวิจัยชาวเขาทั้งหมดซึ่งมีอยู่เพียง 3 เรื่อง และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ทั้ง 3 รายงานมีระยะเวลาในการศึกษาใกล้เคียงกันคือประมาณปีพ.ศ. 2535-2536 และสำเร็จลงเป็นรูปรายงานในช่วงปี พ.ศ. 2537-2538 หมู่บ้านชาวเขาที่ศึกษาเป็นเผ่าลาหู่ 1 เรื่อง และเผ่าเมี่ยน 2 เรื่อง (สนิท วงศ์ประเสริฐ 2537, สารทิ ศิลา 2538 และมงคล จันทร์บำรุง 2538) เหตุผลที่เน้นการศึกษาระดับลึกในเฉพาะในชาวเขา 2 เผ่านี้เท่านั้นเข้าใจว่า เพราะหมู่บ้านทั้ง 3 แห่งนี้มีปรากฏการณ์ที่ผู้หญิงถูกชักนำไปค้าบริการทางเพศชัดเจน ข้อเด่นของการศึกษาในระดับหมู่บ้านทำให้ได้ภาพย้อนกลับไปถึงจุดเริ่มต้นของปรากฏการณ์ นอกจากนี้ยังมีรายงานรวมในนามของสถาบันวิจัยชาวเขาในปีพ.ศ. 2537 ที่สรุปข้อมูลการสำรวจชาวเขาทุกกลุ่มและทุกพื้นที่เกี่ยวกับการออกไปทำงานในเมือง ได้สถิติจำนวนผู้หญิงชาวเขาที่ทำงานบริการทางเพศ ซึ่งทำให้ได้ภาพรวมของปัญหาว่ามีการกระจายไปสู่ชาวเขาในเผ่าอื่นๆ และพื้นที่อื่น ๆ อย่างไรบ้าง จากรายงานทั้ง 4 ฉบับนี้สามารถสรุปรวมถึงภาพการก่อเกิดกระบวนการนำผู้หญิงชาวเขาออกไปค้าบริการได้ดังนี้

กลุ่มชาวเขาที่ถูกชักนำมาค้าในระยะแรกเริ่มประมาณปี 2527 เป็นกลุ่มตระกูลธิเบต-พม่า ได้แก่ ลาหู่ อาข่า และลีซู ในรายงานทั้ง 4 ฉบับวิเคราะห์ว่า “นอกจากกระแสการแทรกแซงจากสังคมภายนอกแล้ว วัฒนธรรมทางเพศของชาวเขากลุ่มตระกูลนี้มีแรงต่อต้านน้อยต่อการที่ผู้หญิงเดินทางออกจากหมู่บ้านมาค้าบริการ และการค้าบริการในหมู่บ้านเอง ประมาณปี 2535 การชักนำก็แพร่ไปสู่ชาวเขากลุ่มอื่นๆทุกเผ่า ยกเว้นเผ่ามลาบรีเท่านั้น ดังผลการรวบรวมจำนวนชาวเขาที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน 2,980 คน ในปี 2536 จากศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาใน 13 จังหวัดต่อไปนี้ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน พะเยา น่าน ลำปาง ลำพูน แพร่ ตาก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ อุทัยธานี และกาญจนบุรี พบว่าในจำนวน 2,980 คนนี้ทำงานค้าประเวณี 621 คน (21%) และทำงานในร้านอาหารที่มีโอกาสถูกชักชวนให้ค้าประเวณี 204 คน (7%) เฉพาะใน 4 จังหวัดภาคเหนือคือ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และพะเยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการลงมือเก็บข้อมูลในระดับหมู่บ้าน และสัมภาษณ์ผู้ที่เคยไปค้าบริการพบว่า ในจำนวนผู้ไปค้าบริการ 554 คน เป็นเด็กอายุน้อยกว่า 18 ปีสูงถึง 147 คนหรือคิดเป็น 26.5% ในจำนวนนี้เป็นเด็กที่ยังอายุน้อยมากคือต่ำกว่า 15 ปีรวม 17 คน (สถาบันวิจัยชาวเขา 2537) ในรายงานวิจัยอัตราสูงของการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มหญิงบริการในสถานบริการทางเพศระดับล่างในจังหวัดเชียงใหม่เมื่อปี 2540 พบว่า ในจำนวนหญิงบริการที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 178 คนเป็นชาวเขามากกว่าครึ่งหนึ่งคือ 92 คน (52%) โดยทั้งสองกลุ่มมีอัตราติดเชื้อเท่ากันคือ 29% (Natpratan et al. 1996) แสดงนัยว่าหญิงบริการชาวเขาส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในพื้นที่ทางภาคเหนือมากกว่าภาคอื่นๆ

3.1 จุดเริ่มต้นของโสเภณีชาวเขา: ข้อมูลระดับหมู่บ้าน

ในรายงานของมณฑล จันทบุรีรุ่ง (2538:11) วิเคราะห์ว่า จุดเริ่มต้นของเหตุการณ์มาจากสถานการณ์ในประเทศไทยนับจากปี 2510 เป็นต้นมา หรือ 3 ปีหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ประกาศสงครามสู้รบแย่งชิงประชาชนกับรัฐบาลไทย เป็นระยะเวลาที่มีการสู้รบรุนแรงทางภาคเหนือและภาคอื่นๆ ที่มีฐานที่มั่นของพคท.ตั้งอยู่ ในช่วงเวลานั้นได้มีกองกำลังของฝ่ายรัฐบาลประกบด้วยทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน และพลเรือนถูกส่งเข้าไปตั้งเป็นหน่วยบัญชาการอยู่ในตัวอำเภอหลายแห่ง ที่อยู่ในเขตอิทธิพลของพคท. การมีชายฉกรรจ์จำนวนมากอยู่ในอำเภอที่มีชาวเขาอาศัยอยู่ได้ส่งผลข้างเคียง 2 ประการที่เกี่ยวข้องกับการชักนำผู้หญิงชาวเขามาค้าประเวณีคือ หนึ่ง เกิดช่องโสเภณีจำนวนมากในอำเภอเหล่านี้ และ สอง เกิดการอพยพชาวเขาที่อยู่ใกล้เขตอิทธิพลของพคท.ลงจากดอยมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบ ดังภาพเหตุการณ์กับหมู่บ้านชาวเขาเผ่าเมี่ยนในอำเภอทางภาคเหนือแห่งหนึ่งดังนี้

หมู่บ้านแห่งนี้รัฐบาลไทยโยกย้ายลงมาจากดอยให้พื้นที่อิทธิพลของพคท. ในปี 2510 และถูกจัดตั้งเป็นหมู่บ้านป้องกันตัวเองตามแนวชายแดน การค้าประเวณีเริ่มจากมีหญิงชาวเขาเรียนหนังสือจบประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าร่วมงานหน่วยงานจิตวิทยาชาวเขาสัมพันธ์ แต่เมื่อไม่นาน

สงครามระหว่างพทท.และรัฐบาลคลี่คลายลงก็ตงงานกลับมาอยู่หมู่บ้าน แต่ไม่สามารถทำงานในไร่มาได้เพราะไม่คุ้นชิน ในปี 2528 จึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปหางานทำกับเพื่อนและได้งานเป็นพนักงานอาบอบนวด จากนั้นก็มีหญิงชาวเมียนมาคนอื่นออกมาทำงานนอกหมู่บ้านตามร้านอาหารก่อนที่จะเปลี่ยนไปค้าประเวณี และมีผู้เดินทางติดตามออกมาค้าบริการมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในปี 2534-2535 ซึ่งราคาพืชผลตกต่ำ

ผลกระทบที่สำคัญของการมีสถานบริการทางเพศจำนวนมากไม่ไกลหมู่บ้านนัก ทำให้ชาวเขาเรียนรู้เรื่องราวของการค้าประเวณี โดยที่ในบริบทของชาวเขาทุกเผ่าจะไม่รู้จักหรือรู้ว่ามีอาชีพโสเภณีอยู่ในโลกนี้ ในเกือบทุกเผ่าจึงไม่มีศัพท์โดยตรงที่ใช้เรียกหญิงค้าบริการทางเพศ เริ่มมีวัยรุ่นชาวเขาบางคนออกหาประสบการณ์ทางเพศกับหญิงบริการ ในขณะที่เจ้าหน้าที่และคนไทยพื้นราบก็เข้าถึงหมู่บ้านชาวเขาได้ง่ายขึ้น มีผู้ชายพื้นราบบางคนที่หลบหนีกับหญิงชาวเขาแล้วจ่ายเงินให้เป็นค่าตอบแทน ซึ่งถูกนำมาใช้อย่างบิดเบือนกับชาวเขาเผ่าลาหู่ที่การหย่าร้างถือว่าผิดจารีตประเพณี โดยฝ่ายที่ขอหย่า (ไม่ว่าจะเป็นสามีหรือภรรยา) ต้องจ่ายค่าปรับไหม 200-500 บาทเพื่อนำเงินนี้มาทำพิธีกรรมหย่าร้าง เมื่อเสร็จพิธีทั้งคู่ก็แสวงหาคู่ใหม่ได้ แต่คนนอกหมู่บ้านเข้ามาใช้ประโยชน์จากจารีตนี้โดยถือว่าการจ่ายค่าปรับไหมคือการจ่ายเงินสดให้แก่หญิงสำหรับการมีสามีชั่วคราว (สนิท วงศ์ประเสริฐ 2537) ซึ่งไปๆมาๆก็คือการค้าบริการทางเพศเป็นครั้งคราวของหญิงที่รับเงินนั้น

อีกภาพหนึ่งมาจากข้อมูลระดับหมู่บ้านของสนิท วงศ์ประเสริฐ (2537) และสารภี ศิลา (2538) ที่ศึกษาหมู่บ้านลาหู่แห่งเดียวกัน ทั้งสองได้เล่าเรื่องของหมู่บ้านลาหู่ในจังหวัดชายแดนภาคเหนือแห่งหนึ่งอย่างมีสีสันดังนี้

ในปี 2519 ชาวบ้านขอย้ายลงมาจากที่อยู่เก่าบนเขาสูง เพื่อหนีการสู้รบตามแนวชายแดน อดีตก่อนย้ายชาวบ้านเคยปลูกและค้าฝิ่นมาก่อน จุดที่ตั้งหมู่บ้านใหม่อยู่ใกล้เมืองและใกล้แหล่งท่องเที่ยว เป็นหมู่บ้านชาวลาหู่แห่งแรกที่ราชการรับรองและมีหน่วยงานต่างๆวิ่งรุมเข้าไป 'พัฒนา' ถึง 15 หน่วยงาน เมื่อย้ายมาแล้วชาวบ้านยังคงค้าเฮโรอีน โดยที่ชาวบ้านเป็นผู้บริโภคเองด้วย (25% ของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปเสพเฮโรอีน) บนความร่วมมือของ 'นักพัฒนา' บางคนเข้าร่วมค้าเสพยา และเปิดบ่อนการพนัน รายได้หลักของชาวบ้านคือ การค้ายาเสพติด และค้าไม้เถื่อน การค้าประเวณีของหมู่บ้านนี้เริ่มในปี 2527 ในรูปของการแสวงหาคู่ตามประเพณีมาเป็นการค้าบริการทางเพศในหมู่บ้าน โดยให้บริการกับชายนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และมามีชื่อเสียงรู้จักกันทั่วไปในปี 2532 ว่าเป็น 'หมู่บ้านอมโรคติดยาและค้าเช็กส์' จนหน่วยงานราชการเดือดร้อนต้องยื่นมือเข้ามา 'ดูแลและแก้ไข' เพราะมีการนำ เรื่องราวภายในหมู่บ้านตีพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ การสำรวจในปี 2538 พบว่ามี

ผู้ค้าบริการเปิดเผยในหมู่บ้านรวม 12 คน มีสถานภาพสมรสหย่า 9 คน น่าย 2 คน และยังเป็นโสเภณี 1 คน ใน 12 คนนี้พ่อแม่ติดผง 8 ราย และมีผู้ค้าบริการเป็นครั้งคราวอีก 3 คน

จากรายงานของสถาบันวิจัยชาวเขา (2537) และสารทิ ศิลา (2538) ได้สรุปรูปแบบการค้าบริการของผู้หญิงชาวเขาเผ่าลาหู่เป็น 3 รูปแบบดังนี้

- **หนึ่ง ค้าบริการนอกหมู่บ้าน** มีทั้งสมัครใจ ถูกเพื่อนชักชวน และถูกล่อลวง จังหวัดที่สำรวจพบว่าไปค้าบริการมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย โดยในช่วงแรกมักจะถูกนำไปค้าบริการในจังหวัดที่เป็นแหล่งของนักท่องเที่ยว
- **สอง ค้าบริการในหมู่บ้าน** จะเป็นหมู่บ้านเปิดมีการติดต่อกับชุมชนภายนอก ได้แก่ชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าไปเดินป่า ไร่เขา นั่งช้าง และหรือมักอยู่ใกล้ชุมชนพื้นราบ มีการค้าออกกฎหมายอื่นๆ โดยเฉพาะการค้ายาเสพติด การค้าไม้ เท่าที่สถาบันวิจัยชาวเขาสำรวจไว้ระบุว่ามีอย่างน้อย 3 หมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ และ 1 หมู่บ้านในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยคนในหมู่บ้านจะรู้ว่าใครค้าบริการบ้าง ผู้ให้บริการเกือบทั้งหมดคือผู้ที่เคยออกไปค้าบริการนอกหมู่บ้านมาแล้ว อัตราค่าบริการต่อครั้งประมาณ 100 บาทโดยบางรายอาจเรียกสูงได้ถึง 300 หรือ 500 บาท และมีถุงยางอนามัยบริการให้ด้วย แต่ในรายงานไม่ได้ระบุว่าให้ฟรี หรือขายนักท่องเที่ยวต้องซื้อ
- **สาม การเร่ขายบริการทางเพศเป็นครั้งคราว** เมื่อมีงานเทศกาลในชุมชนใกล้เคียง หรือในวันฉลองตามประเพณีของชาวเขาเอง เช่น วันขึ้นปีใหม่ โดยการไปเป็นกลุ่มๆของผู้ที่ค้าบริการในหมู่บ้านแล้วรวมตัวกัน และมีการชักชวนเด็กใหม่ร่วมขบวนการนี้ด้วย โดยที่ไม่มีการหักค่านายหน้าหรือค่าจัดการแต่ประการใด นอกจากนี้ยังมีหญิงชาวเขาบางคนที่น่าผลผลิต เช่น ผ้าปักไปขายในเมืองก็จะขายบริการไปด้วย ลักษณะการค้าบริการเช่นนี้เกิดขึ้นอย่างน้อยใน 2 จังหวัดคือ แม่ฮ่องสอน และเชียงราย และมีจำนวนไม่มากนักประมาณไม่เกิน 10 ราย

3.2 วัฒนธรรมทางเพศกับสาเหตุที่หญิงชาวเขาต้องค้าบริการ

จากการศึกษาระดับหมู่บ้านให้ข้อมูลที่น่าสนใจเพิ่มเติมอีกว่า หญิงบริการชาวเขาส่วนใหญ่โดยเฉลี่ยแล้วจะมีความรู้โดยเปรียบเทียบแล้วสูงกว่า และมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าชาวเขาคนอื่นๆในหมู่บ้านเดียวกัน อย่างไรก็ตามแม้ข้อค้นพบตรงนี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ให้เหตุผลในรายละเอียดไว้ แต่จากการอ่านรายงานหลายฉบับผู้เขียนสรุปได้ว่า การศึกษาที่สูงกว่านี้หมายถึงการอ่านออกเขียนได้หรือรู้ภาษาไทยดีกว่าเพื่อนบ้าน ในแง่ฐานะทางเศรษฐกิจที่ค้ำยันเป็นในแง่การเปรียบเทียบเช่นกัน กลุ่มนี้จึงตกเป็นกลุ่มเป้าหมายในการชักพามากกว่ากลุ่มอื่นๆ ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของประเทศคือพัฒนาหลายประเทศที่ว่า ผู้ชายหรือถูกชักนำไปขายรุ่นแรกๆนั้นจะเป็นกลุ่มที่ 'จนน้อยกว่า' มิใช่ 'กลุ่มที่จนที่สุด' ในด้านสถานภาพสมรสและอายุของหญิงบริการชาวเขาพบว่า ส่วนใหญ่มี

สถานภาพหย่าร้างมากที่สุด แต่คาดได้ว่าเกือบทั้งหมดทำงานค้าบริการตั้งแต่อายุน้อย เพราะชาวเขาส่วนใหญ่จะแต่งงานเร็ว และถ้าจะหย่าร้างกันก็หย่ากันในช่วงระยะแรกของการแต่งงาน ดังภาพสรุปรวมของ ‘วัฒนธรรมทางเพศ’ (ตารางที่ 1) ในประเด็นต่อไปนี้คือ การเรียนรู้เรื่องเพศ การเกี่ยวพาราสี การแต่งงาน และการหย่าของชาวเขาแต่ละเผ่าดังนี้

ตารางที่ 1: วัฒนธรรมทางเพศของชาวเขา 6 เผ่า

เผ่า	การเรียนรู้ทางเพศ	การเกี่ยวพาราสี	การแต่งงาน	การหย่า
ลาหู่	เริ่มเรียนรู้ตั้งแต่อายุ 10 ปี การพูดคุยเรื่องเพศในครอบครัวหมู่ญาติถือเป็นเรื่องปกติ เด็กชายหญิงจะถูกจับนอนแยกกันเมื่ออายุ 10-12 ปี ส่วนใหญ่ยึดถือระบบผัวเดียวเมียเดียว ยกเว้นลาหู่เซเล	ให้อิสระสูงในการเลือกคู่ ชายเริ่มอายุ 14-15 ปี หญิงอายุ 12-13 ปี ผู้ชายชอบไปจีบสาวลาหู่บ้านอื่นมากกว่าบ้านตนเอง การมีเพศสัมพันธ์และตั้งครรภ์ก่อนแต่งงานถือเป็นเรื่องปกติ	ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการรักใคร่และมีเพศสัมพันธ์กันมาก่อน มักแต่งงานกันตั้งแต่อายุน้อยคือชาย 15-16 ปี หญิง 13-14 ปี ฝ่ายชายต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงอย่างน้อย 1-3 ปี เฉลี่ยแล้วแต่ละคนแต่งงาน 3-4 ครั้ง	มีอัตราหย่าร้างสูง ถ้าตกลงกันได้จะแบ่งสมบัติเท่ากัน ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอม สมบัติจะตกเป็นของฝ่ายนั้น และต้องเสียเงินค่าปรับด้วย โดยหัวหน้าหมู่บ้านจะสอบสวนและตัดสินถูกผิดก่อน
อาข่า	เรียนรู้การมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุ 11-12 ปี เป็นการเข้าสู่การเป็นวัยรุ่นที่สมบูรณ์ เด็กหนุ่มสาวทุกคนเรียนรู้การเป็นสามีภรรยาจากครูวัยมัธยมกลางคน ครูชายเรียกว่า ‘กะจี้ราคะ’ ครูหญิงเรียกว่า ‘มิคะ’	มีเสรีภาพในการเลือกคู่มาก การพบปะเพื่อเกี่ยวพาสีทำกันที่ ‘กะลาแล้วเซอ’ การมีเพศสัมพันธ์ข้ามเผ่าพันธุ์และการมีท้องก่อนการแต่งงานถือเป็นเรื่องธรรมดา	แต่งงานแล้วหญิงต้องย้ายไปอยู่บ้านสามี ฝ่ายหญิงจะขาดอิสรภาพ และต้องทำงานหนักมากทั้งงานบ้านและงานในไร่ ถ้าภรรยาไม่มีบุตรชาย สามีสามารถหาภรรยาใหม่ได้	มักเกิดขึ้นจากสภาพที่ฝ่ายหญิงทนแรงบีบคั้นจากครอบครัวสามีไม่ได้ หญิงหม้ายอายุน้อยจะรีบแต่งงานใหม่ แต่ถ้าหาสามีไม่ได้ก็จะออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน

¹ หรือที่คนไทยเรียกว่า ‘ตานสาวกอด’

เมียน	เด็กหญิงขายแยกกัน นอนตั้งแต่อายุ 4-6 ปี พ่อแม่จะคอยดูแลให้ คำปรึกษาเรื่องเพศ และปล่อยให้เรียนรู้ การมีเพศสัมพันธ์ ประมาณอายุ 15 ปี	มีอิสรภาพสูงในการ เลือกคู่ ชายหญิงเมื่อ พึงใจกันอาจมีเพศ สัมพันธ์กันได้แต่ต้อง เป็นในห้องนอนของ ผู้หญิงเท่านั้น ถ้าท้อง ลูกจะเป็นสิทธิของ ฝ่ายหญิง	หญิงต้องย้ายไปอยู่ บ้านชาย ค่าสินสอด จะสูงถือเป็นการซื้อ ตัวเจ้าสาว ถ้าไม่มี เงินชายต้องอยู่กับ ครอบครัวผู้หญิง หลังแต่งงานชั่วคราว เพื่อทำงานแลกเป็น ค่าตัวเจ้าสาว ชายมี ภรรยาได้หลายคน	ไม่ค่อยมีการหย่า ร้าง เพราะแต่งงาน แล้วหญิงกลายเป็น สมบัติของแซ่สกุล ฝ่ายชาย จะกลับมา อยู่บ้านเดิมหรือ กลับมานับถือผี บรรพบุรุษเดิมไม่ ได้เด็ดขาด
ลี้ซู่	เด็กหญิงขายแยกกัน นอนอายุ 9-10 ปี การ พูดจาเรื่องเพศต่อ หน้าผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ ถูกห้าม เรียนรู้การมี เพศสัมพันธ์ตอนอายุ 14-15 ปี	สถานที่เกี่ยวพา คือ ลานครกตำข้าวข้าง บ้านผู้หญิง การร้อง เพลงโต้ตอบกัน การ เดินรำในวันตรุษจีน ถ้ามีเพศสัมพันธ์และ ท้อง ต้องบอกผู้ชาย ให้จัดพิธีแต่งงาน	ค่าสินสอดการแต่ง งานไม่แน่นอน ขึ้น อยู่กับฐานะฝ่ายชาย แต่พิธีแต่งงานต้อง ใช้เงินมาก แต่งแล้ว หญิงต้องย้ายไปอยู่ บ้านสามี และต้อง ทำงานหนักมากกว่า สามี	มีการหย่าร้างน้อย หย่าแล้วผู้หญิงมัก กลับไปอยู่บ้านเดิม ถ้าลูกยังเล็กมักอยู่ กับฝ่ายแม่ ถ้าลูกโต แล้วแต่ลูกจะสมัคร ใจอยู่กับใคร
ม้ง	เด็กชายหญิงจะมีกิจ กรรมแยกกันเมื่ออายุ ประมาณ 10 ปี เริ่ม เรียนรู้การมีเพศ สัมพันธ์ตอนอายุ 12- 13 ปี	การเกี่ยวพาใช้สถานที่ สาธารณะทั่วไป หรือ บ้านฝ่ายหญิง โดยการ มีเพศสัมพันธ์มักทำที่ บ้านผู้หญิงหรือตาม ทุ่งไม้รอบหมู่บ้าน ถ้า ท้องจะมีการแต่งงาน โดยเร็ว	การแต่งงานคือการ หาแรงงานเพิ่ม ถือ เป็นการซื้อผู้หญิงเข้า บ้านจึงมีค่าสินสอด สูง ถ้าพ่อแม่ตกลง อาจไม่ถามความ สมัครใจลูกสาวก็ได้ ชายสามารถมีภรรยา ได้หลายคน	การหย่าร้างมีน้อย เพราะนอกจากไม่มี การคืนสินสอดแล้ว ผู้หญิงหม้ายจะกลับ ไปอยู่บ้านเดิมไม่ได้ แต่การหย่าจะเกิด ขึ้นได้ต้องให้ผู้หญิง ยินยอมเท่านั้น
กะเหรี่ยง	การพูดคุยเรื่องเพศ เป็นเรื่องน่าละอาย จะพูดคุยกันเฉพาะ	เด็กหนุ่มสาวมักเกี่ยว พากันในงานศพที่เริ่ม จากหัวคำถึงสว่าง	หลังแต่งงานชายจะ มาอยู่บ้านสาวหนึ่ง ฤดูเก็บเกี่ยว แล้วแยก	การหย่าร้างและการ แต่งงานใหม่มีน้อย มาก การหย่าร้าง

	เพศและวัยเดียวกัน เท่านั้น การมีเพศ สัมพันธ์ก่อนการ แต่งงานถือว่าเป็น การทำผิดจารีต ประเพณีร้ายแรง	ประมาณ 3-5 คีน จะมี การร้องเพลงโต้ตอบ กัน ถ้าฟังใจกันก็จะมี การสู่ขอต่อไป	มาสร้างบ้านเล็กๆอยู่ ต่างหาก โดยจะยึด ระบบผัวเดียวเมีย เดียวอย่างเคร่งครัด ส่วนใหญ่จะอยู่ด้วย กันจนตาย	มักเกิดจากฝ่ายหนึ่ง ทอดทิ้งฝ่ายหนึ่งไป แล้วมีการมาตกลง หย่ากันภายหลัง

ที่มา สรุปรจาก สถาบันวิจัยชาวเขา 2537:12-24 และขจัดภัย นุราชพัฒน์ 2538

ในรายงานการศึกษาเกี่ยวกับโสเภณีชาวเขาของสถาบันวิจัยชาวเขาได้พยายามเจาะหาสาเหตุของการที่ผู้หญิงในหมู่บ้านชาวเขาถูกนำมาค้าประเวณี โดยสรุปพบว่ามีหลายสาเหตุประกอบกัน (ดูกรอบที่ 1) แต่สาเหตุที่ถูกกล่าวถึงและถูกให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษคือ **‘วัฒนธรรมทางเพศ’** ของชาวเขาบางเผ่าที่อุปประหนึ่งจะเปราะบาง และมีแรงต่อต้านน้อยต่อกระแสการค้ากำไรของธุรกิจค้าบริการที่ถาโถมเข้าสู่หมู่บ้านชาวเขาเหล่านี้

กรอบที่ 1: สาเหตุของการเข้าสู่อาชีพค้าบริการทางเพศของหญิงชาวเขา

- เศรษฐกิจไม่พอเพียง ที่ดินทำกินไม่พอ
- การย้ายถิ่นทั้งหมู่บ้าน ทั้งที่สมัครใจย้ายเองและการบังคับโยกย้ายตามนโยบายรัฐ
- วัฒนธรรมทางเพศที่ชายหญิงสามารถมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานได้
- กลไกในการควบคุมสังคมอ่อนแอลง นับถือผู้นำน้อยลง เชื่อผีน้อยลง หวังพึ่งรัฐมากกว่าพึ่งผู้นำเดิม โดยเฉพาะในหมู่บ้านที่โยกย้ายลงมาในพื้นที่ราบ
- หลายหมู่บ้านยังคงผลิตและจำหน่ายยาเสพติด การใช้ฝิ่นยังเป็นวัฒนธรรมของชาวเขาบางเผ่า
- การศึกษาภาคบังคับที่รัฐจัดให้ ทำให้ผู้เรียนขาดความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ในระบบเดิม ไม่สามารถนำความรู้มาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ แต่กลับทำให้ละเลยจารีตประเพณีและอุกฤษณ์ตนเอง

ในทัศนะของผู้เขียนมองว่า การศึกษาเรื่องโสเภณีชาวเขาก็เหมือนการศึกษาเรื่องการค้าบริการทางเพศทั่วไปคือ ส่วนใหญ่เน้นศึกษากลุ่มผู้ค้าบริการซึ่งเป็นอุปทาน (supply) หรือเป็นหนึ่งในสามองค์ประกอบของตลาดค้ากามารมณ์คืออุปทาน (supply) อุปสงค์ (demand) ซึ่งคือชายผู้เที่ยว และผู้ดำเนินการค้าหรือเจ้าของสถานบริการ องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้เป็นกลไกหลักที่ทำให้ธุรกิจค้าประเวณีดำเนิน

อยู่ได้ แต่ผู้ดำเนินการค้าและเครือข่ายการกวาดต้อนผู้หญิงเข้าสู่ตลาดจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด โดยมีกลุ่มบุคคลหลายฝ่ายที่เป็นปัจจัยสนับสนุนและได้ผลประโยชน์จากตัวธุรกิจเองจำนวนมาก หนึ่งในจำนวนนี้คือเจ้าหน้าที่ตำรวจ (กฤตยา อาชวนิจกุล และวราภรณ์ แซ่มสนิท 2538) ถ้าพิจารณากันจริงๆ จังแล้วจะพบว่า ตัวหญิงผู้ค้าบริการเองจะมีอำนาจต่อรองน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย ในทางตรงกันข้ามหญิงบริการจะเป็นกลุ่มที่ถูกเอารัดเอาเปรียบและค้าประโยชน์มากที่สุด โดยที่ตนเองได้ผลตอบแทนน้อยกว่าที่สมควรจะได้อย่างมาก และมักถูกโกงค่าแรงด้วย

ดังนั้นการเน้นไปที่ประเด็น ‘วัฒนธรรมทางเพศ’ ของชาวเขามากเกินไปอาจทำให้เราได้ภาพเพียงส่วนเลี้ยวเดียวของปัญหา เพราะแท้จริงแล้วสาเหตุที่แสดงรวมไว้ในกรอบที่ 1 แสดงชัดเจนถึง ‘ความเปราะบางของชุมชนชาวเขา’ จากนโยบายการเลือกปฏิบัติของรัฐ ทำให้ชุมชนชาวเขาถูกกระทำในรูปแบบต่าง ๆ นานา และสามารถปกป้องตนเองได้น้อยมากจากพลังครอบงำภายนอกในทุกๆ เรื่อง ต่อประเด็นการค้าประเวณีเองก็พบว่า แม้ในชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่มีวัฒนธรรมทางเพศที่ดูจะเป็นปราชัยแข็งแรง แต่มาถึงจุดหนึ่งก็มีอาชญากรรมกระแสโลกจืดหวังค้ากำไรจากร่างกายมนุษย์ของขบวนการค้าหญิงได้ จึงพบหญิงกะเหรี่ยงในกลุ่มแรงงานข้ามชาติมาค้าบริการเพิ่มมากขึ้นชั่วเพียงในรอบปีเดียวจาก 2539 เปรียบเทียบกับปี 2540 เท่านั้น (กฤตยา อาชวนิจกุล 2541ก)

4. งานวิจัยเกี่ยวกับความเป็นมาและสถานการณ์การค้าบริการทางเพศในชนกลุ่มน้อย

สำหรับกรณีชนกลุ่มน้อยและชาวต่างชาติอื่นๆ นั้น รายงานที่ใช้ฐานข้อมูลจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือหญิงต่างชาติที่หลบหนีมาจากสถานบริการเอง หรือจากการเข้าหลายช่องของตำรวจในช่วงปี 2534-2536 ซึ่งเขียนโดย กฤตยา อาชวนิจกุล (2537) เพื่อใช้ในการรณรงค์ต่อต้านการค้าโสเภณีเด็กของคณะทำงานเพื่อยุติการเอาเปรียบเด็กทางเพศ (Task Force to End Child Sexpolitation in Thailand - TECST)⁵ และงานวิจัยที่เก็บข้อมูลในประเทศต้นทาง (CPCR 1966; วรศักดิ์ มหัทธโนบล 2540; He Zhixiong 1998) สรุปตรงกันว่า การชักพาชนกลุ่มน้อยและชาวต่างชาติโดยเฉพาะกลุ่มชาวไทยใหญ่ ไทยลื้อ จากสิบสองปันนา มณฑลยูนนานทางตอนใต้ของประเทศจีนที่มีชายแดนติดรัฐฉาน ประเทศพม่า และชาวไทยใหญ่ อาข่า และคนพม่าเองจากประเทศพม่าตอนเหนือ เข้าสู่ประเทศไทยเริ่มขึ้นในต้นทศวรรษ 1990 หรือปี 2533

⁵ เป็นเครือข่ายขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเด็กและผู้หญิงเพื่อต่อต้านการนำเด็กมาใช้ในธุรกิจการค้าประเวณีและสื่อลามก ในช่วงแรกของการดำเนินงานคณะทำงานนี้มีบทบาทสูงยิ่งในการรณรงค์ผลักดันให้รัฐบาลประกาศนโยบายยุติโสเภณีเด็ก คณะทำงานนี้เริ่มต้นในปี 2534 จนยุติบทบาทลงในปี 2539.

รายงานวิจัยฉบับแรกที่วิเคราะห์และคาดประมาณจำนวนผู้หญิงต่างชาติเข้ามาค้าบริการทางเพศ โดยกฤตยา อาชวนิจกุล และพรสุข เกิดสว่าง (2540ข)⁶ ใช้การเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าในจำนวนแรงงานข้ามชาติที่ถูกลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายประมาณหนึ่งล้านคน มีแรงงานหญิงจากประเทศเพื่อนบ้านจำนวนหนึ่ง ถูกชักนำเข้าสู่ธุรกิจการค้าประเวณีในประเทศไทย ประมาณการได้ว่ามีอย่างต่ำหนึ่งหมื่นคน ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของปี 2539 โดยมีข้อมูลยืนยันชัดเจนว่าหญิงบริการต่างชาติส่วนใหญ่มาจากประเทศพม่า แต่ถ้าพูดกันถึงเชื้อชาติพันธุ์แล้ว ผู้หญิงชาวไทยใหญ่และไทยลื้อจากรัฐฉาน ประเทศพม่า และจากแคว้นยูนนานทางใต้ของประเทศจีนนับว่ามีสัดส่วนสูงที่สุด

ในรายงานฉบับนี้วิเคราะห์ว่า ตลาดนำส่งเด็กสาวเข้าสู่สถานบริการทางเพศได้ขยับจากตลาดในประเทศมาเป็นตลาดจากประเทศเพื่อนบ้านแทนมากขึ้นเรื่อยๆ นับแต่ปี 2532 เป็นต้นมา สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งคือ ขบวนการนำหญิงต่างชาติมาค้าบริการในประเทศไทยหรือส่งต่อไปยังประเทศที่ 3 สามารถทำเงินเป็นกอบเป็นกำให้กับเครือข่ายนายหน้า และเจ้าของสถานบริการมากขึ้นด้วยเหตุผล 3 ประการคือ **หนึ่ง ผู้หญิงต่างชาติจะไม่โก่งหรือหนีหนี** เพราะผู้หญิงต่างชาติกลุ่มนี้เกือบทั้งหมดเป็นบุคคลเข้าเมืองผิดกฎหมาย อาจพูดภาษาไทยได้บ้างแต่อ่านเขียนไม่ได้ ไม่รู้จักถนนหนทาง จึงไม่กล้าหนีไปไหนเพราะกลัวถูกตำรวจจับ จึงทำให้ง่ายต่อการควบคุมดูแลจัดการ **สอง ผู้หญิงต่างชาติหาได้ง่ายขึ้นเรื่อยๆ** ปัจจุบันขบวนการค้าผู้หญิงต่างชาติได้สถาปนาเป็นเครือข่ายมีโยงใยกว้างขวางตั้งแต่ระดับหมู่บ้านไปถึงระดับภูมิภาคข้ามชาติ จึงมีนายหน้าคอยเสนอหรือติดต่อส่งผู้หญิงมาเองตลอดเวลา ซึ่งเจ้าของสถานบริการไม่ต้องค้นหาค้นหาหรืออาศัยพรรคพวกหาคนมาทำงานอย่างแต่ก่อน และ **สาม ผู้หญิงต่างชาติเป็นที่นิยมของชายนักเที่ยว** เพราะเหตุผลต่อไปนี้คือ (กฤตยา อาชวนิจกุล และพรสุข เกิดสว่าง 2540ข: 9)

1. ผู้หญิงต่างชาติ ส่วนใหญ่อายุน้อย และสวย โดยเฉพาะชาวไทยใหญ่ซึ่งผิวขาว ตัวเล็ก ผอมขาว จึงเป็นที่นิยมมาก
2. ผู้หญิงต่างชาติน่ารัก ชื่อ ดูแล้วบริสุทธิ์ไม่ 'เคี้ยว' ว่าง่าย ยอมตามใจแขก
3. ผู้หญิงต่างชาติมาจากชนบทแท้ๆ ดูเด็กและบริสุทธิ์ น่าเชื่อว่าสะอาดปลอดจากกาโรค และโรคเอดส์
4. ผู้ชายจำนวนหนึ่งอยากทดลองร่วมเพศกับหญิงต่างชาติหลายเชื้อชาติเปรียบเทียบกัน
5. หญิงต่างชาติจำนวนมากยังคงเป็นสาวพรหมจารีเมื่อเริ่มทำงาน เป็นที่นิยมสำหรับผู้ชายจำนวนหนึ่งที่ต้องการเปิดบริสุทธิ์ผู้หญิง

⁶ เป็นหนึ่งในรายงานของชุดโครงการวิจัยเรื่องทางเลือกนโยบายการนำเข้าแรงงานข้ามชาติของประเทศไทย สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

4.1 หญิงบริการชนกลุ่มน้อยมาจากไหนบ้าง ?

ในรายงานวิจัยของกฤตยา อาชวนิจกุล และพรสุข เกิดสว่าง (2540ข: 13-20) แบ่งกลุ่มผู้หญิงชนกลุ่มน้อยที่ค้าบริการดังนี้

- **หนึ่ง ผู้หญิงไร้สัญชาติตามรอยตะเข็บชายแดนในเขตประเทศไทย**

เมื่อเอากฎเกณฑ์เรื่องกฎหมายการเข้าเมืองเข้ามาจับ ผู้คนที่อาศัยตามรอยตะเข็บชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ถ้าเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจะกลายเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย แม้บางกลุ่มจะได้รับการทำทะเบียนและบัตรเพื่อผ่อนผันให้อยู่ได้ชั่วคราว แต่จำนวนมากจะไม่มีหลักฐานใดๆเลยแม้จะมีถิ่นที่อยู่ถาวรก็ตาม เราสามารถพบชนกลุ่มน้อยข้ามชาติเหล่านี้ได้ในหลายจังหวัด เช่น เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ระนอง จันทบุรี สระแก้ว เลย หนองคาย นครพนม และอุบลราชธานี เป็นต้น ผู้หญิงในสถานบริการจำนวนหนึ่งมีถิ่นที่มาจากชายแดนไทยดังกล่าว และมักมาเติบโตในประเทศไทย เรียนรู้ภาษาวัฒนธรรมไทย และหัดเขียนอ่านภาษาไทยจนเหมือนคนไทยทุกประการ แต่ยังคงไร้สัญชาติ ไม่มีทะเบียนบ้าน ไม่มีบัตรประชาชน และไม่มีสิทธิจะเดินทางหรือทำงานในเขตอื่นๆของประเทศไทย สถานภาพทางกฎหมายของผู้หญิงเหล่านี้จึงถูกนับว่าเป็นคนต่างชาติ เพราะเธอไม่ได้มีสัญชาติไทย หญิงชนกลุ่มน้อยไร้สัญชาติจะต่างกับผู้หญิงต่างชาติตรงที่ดูเหมือนคนไทยมาก ไม่ว่าจะเป็นกิริยา สำเนียงภาษา การแต่งกาย และส่วนใหญ่อ่านเขียนหนังสือไทยได้ด้วย หญิงสาวที่เกิดหรือเติบโตขึ้นในฝั่งไทยจะมีความเป็น ‘คนเมือง’ มากกว่ากลุ่มที่ข้ามชาติมาจากประเทศเพื่อนบ้าน

- **สอง ผู้หญิงจากพม่า**

ส่วนใหญ่ของหญิงบริการต่างชาติที่พบในสถานบริการทางเพศเมืองไทย จะเป็นชาวไทยใหญ่ และไทยลื้อจากทางตะวันออกเฉียงใต้ของภูฏาน ประเทศพม่า กลุ่มใหญ่ที่สุดมาจากเขตรอบเมืองเชียงตุง ซึ่งกำลังถูกประชาสัมพันธ์ให้เป็นเมืองท่องเที่ยวสำคัญของพม่า โดยมีถนนเชื่อมต่อจากท่าขี้เหล็ก-แม่สายไปจนถึงแคว้นสิบสองปันนา ประเทศจีน ถนนนี้มีทางแยกไปเมืองยอง ซึ่งผู้หญิงไทยลื้อจำนวนไม่น้อยจากที่นี่ก็พากันหลั่งไหลมายังเมืองไทยด้วยเช่นกัน ชนชาว ‘ไต’ นี้คือกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับคนไทยในประเทศไทย แบ่งเชื้อสายย่อยได้มากมายคือ ไทยใหญ่ ไทยลื้อ ไทยจีน ไทยดำ ไทยลาว เป็นต้น ไทยใหญ่และไทยลื้อในพม่านี มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณี และภาษาใกล้เคียงกับไทยวนหรือชาวล้านนามาก หลายคนจึงใช้เวลาเพียงสั้นๆหัดพูดภาษาไทยได้คล่องและชัดเจน

รัฐฉาน ในประเทศพม่า ยังมีชนกลุ่มน้อยและชาวเขาอีกหลายเผ่าพันธุ์ เช่น จีนฮ่อ ปะโอ ปะหล่อง อาข่า ลีซู จากการเก็บข้อมูลในสถานบริการจากเหนือจรดใต้ คณะนักวิจัยในทีมของผู้เขียนพบเด็ก

สาวอาข่าหลายคน มาจากบริเวณเส้นทางท่าจี๋เหล็ก-เชียงตุงหรือเขตใกล้เคียง ชาวอาข่าแถบนี้มีการติดต่อค้าขายกับคนไทยและกลุ่มอาข่าทางเชียงรายอยู่บ้าง เมืองท่าจี๋เหล็กเป็นเมืองค้าขายใหญ่ชายแดนฝั่งตรงข้ามอำเภอแม่สาย ปัจจุบันได้ยกระดับเป็นเมืองหนึ่งของพม่า มีการปรับถนน สร้างศูนย์การค้า ดิเก้ แดว โรงแรม และสถานบริการเริงรมย์ เช่น ร้านอาหาร กัศดาการคาราโอเกะเลียนแบบฝั่งไทย ผู้คนจำนวนมากพากันย้ายถิ่นจากภายในรัฐฉานและพม่าตอนบน หรือกระทั่งจากตอนใต้ประเทศจีนมาลงหลักปักฐานที่นี่ ผู้หญิงในท่าจี๋เหล็กจำนวนมากเดินข้ามพากมาทำงานทั้งที่เป็นแบบเข้าไปเย็นกลับ และที่มาพักอยู่ในแม่สาย หรือล่องลงสู่ภายในประเทศไทย

ส่วนใหญ่หญิงสาวเชื้อสายพม่า (Burman) ที่ตั้งใจเดินเข้าสู่สถานบริการจะมาจากแถบชายแดนอย่างท่าจี๋เหล็ก หรืออีกแห่งคือเกาะสอง (Kawtaung หรือ Victoria Point) ดิจังหวัดระนอง สภาพสังคมแวดล้อมของเมืองชายแดนอย่างท่าจี๋เหล็กหรือเกาะสอง เป็นปัจจัยที่ช่วยขัดเกลาและเกลี้ยกล่อมให้ผู้หญิงที่ไม่เคยคิดจะประกอบอาชีพบริการ เริ่มมองเห็นว่าไม่มีโอกาสและหนทางใดที่จะช่วยเหลือ หรือสร้างอนาคตให้แก่ตัวเองและครอบครัวได้เท่ากับงานประเภทนี้ นอกจากนี้ยังพบผู้หญิงดวงตาโตรูปหน้าคมคล้ายแขกที่คนไทยเรียกว่า ‘กะลา’ หรือชาวพม่ามุสลิมอินเดีย และชนกลุ่มน้อยอื่นๆ เช่น มอญ ไป่ว ปะโอ กระจัดกระจายอยู่ในสถานบริการหลากชนิดในประเทศไทย กลุ่มนี้จะเดินทางมาจากเมืองที่คนหลังไหลมาขายแรงงานอย่างทวาย พะอัน จงคูลู มะละแหม่ง มะริค ย่างกุ้ง และมันตะเลย์

• สาม ผู้หญิงจากจีน

หญิงสาวจากแคว้นสิบสองปันนาและเมืองชาวไทยลื้อในเขตใกล้เคียงมณฑลยูนนาน ประเทศจีน เป็นชาวต่างชาติกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งที่เดินทางเข้ามาสู่สถานบริการประเทศไทย ยูนนานเป็นมณฑลตอนใต้ของจีนที่มีพรมแดนติดรัฐฉานของพม่า และสิบสองปันนา นับตั้งแต่รัฐบาล 4 ชาติประกอบด้วย ไทย พม่า ลาว และจีนประกาศความร่วมมือในโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ เส้นทางคมนาคมในดินแดนแถบนี้ได้รับการปรับปรุงให้สะดวกสบายและรวดเร็วมากขึ้น ส่งผลให้ผู้หญิงกลายเป็นสินค้าประเภทหนึ่งที่ถูกขนส่งขึ้นล่อง และแลกเปลี่ยนกันระหว่างประเทศทั้งหลายนี้ นอกจากคนจีนเชื้อสายไทยใหญ่แล้ว มีรายงานในหนังสือพิมพ์ว่า มีผู้หญิงเชื้อสายจีนจากมณฑลอื่นถูกล่อลวงมาบังคับค้าบริการในประเทศไทยด้วย และบางกลุ่มก็เต็มใจเดินทางเข้ามาเอง หญิงจีนเหล่านี้มักมาจากเมืองใหญ่ เช่น เซี่ยงไฮ้ กวางตุ้ง เป็นต้น

• สี่ ผู้หญิงจากลาว

ผู้หญิงลาวที่ถูกล่อลวงหรือชักนำเข้าสู่การค้าประเวณีในประเทศไทยมักมาจากส่วนชนบทแถบชายแดน เช่น บ่อแก้ว ชัยบุรี กำแพงเมืองเวียงจันทน์ แขวงบ่อคำไทร แขวงคำม่วน สาระขัน สุวรรณเขต จำปาศักดิ์ ข้ามฝั่งโขงเข้ามาทางด่านจังหวัดชายแดนติดลาว เช่น หนองคาย มุกดาหาร

นครพนม เลย เป็นต้น บางกลุ่มจะเป็นชาวเขาหรือชนกลุ่มน้อยในลาวที่พูดภาษาลาวไม่ได้เลย ได้แก่ เย้า หรือ ขมุ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ที่ล้าหลัง ปัจจุบันประชาชนลาวสามารถเดินทางข้ามไปมาผ่านจุดผ่านแดนโดยจะได้รับอนุญาตให้พำนักอยู่ในฝั่งไทยได้ 3-7 วัน และหรือสามารถลักลอบเข้าเมืองเพื่อมาหางานทำได้ไม่ยากนักโดยข้ามแม่น้ำโขง หรือเดินข้ามชายแดนในบางจังหวัด

• ทำผู้หญิงจากเวียดนามและเขมร

ในชายแดนด้านตะวันออกติดประเทศเขมร หญิงสาวจากเวียดนามตอนใต้ เช่น จากเมืองเอง ยาง ไช่งอน เจาถัน ถูกชักนำข้ามประเทศเขมรเข้ามาจนถึงสถานบริการฝั่งไทย รายงานการวิจัยเพื่อประเมินผลการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีและเอดส์ทางแถบชายแดนไทย-เขมร (Pramualratana et al.1995:20) สรุปถึงเครือข่ายของขบวนการนำเข้าผู้หญิงเวียดนามผ่านประเทศเขมรว่า มีการพัฒนามากกว่าเครือข่ายของประเทศเขมรเอง สถานบริการทางเพศในชายแดนเขมรแถบติดอำเภออุตุประเทศจังหวัดสระแก้ว และอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด มีคนเวียดนามเป็นเจ้าของและนำผู้หญิงขึ้นท้องถิ่น ในรายงานการสำรวจเรื่อง *'Cambodian and Vietnamese Sex Workers along the Thai-Cambodian Border'* ที่ลงพื้นที่ปลายปี 2539 ระบุว่ามิสสถานบริการทางเพศในตลาดปอยเปตอยู่ 42 แห่ง และมีหญิงบริการรวม 162 คน เป็นหญิงชาวเขมร 122 คน และ ชาวเวียดนาม 40 คน (GAATW, IOM, and CWDA 1997: 8)

ในรายงานเดียวกันที่อ้างถึงข้างต้น (GAATW, IOM, and CWDA 1997:9) ได้ระบุว่าอำเภอคลองใหญ่ ซึ่งเป็นอำเภอชายแดนติดเขมรในจังหวัดตราด เป็นพื้นที่ที่มีการนำเข้าหญิงเวียดนามและเขมรเข้ามาค้าบริการจำนวนมาก เฉพาะสถานบริการในตัวอำเภอเองซึ่งมีช่องขนาดใหญ่อยู่ 3 แห่ง และโรงแรม 5 แห่ง *ไม่มีหญิงบริการชาวไทยเลย* ในจำนวนหญิงบริการประมาณ 120 คน เป็นชาวเวียดนาม 100 คน และเขมร 20 คน แต่ในหมู่บ้านประมง 2 แห่ง ซึ่งมีช่องขนาดเล็กรวมกันประมาณ 40 ช่อง มีหญิงบริการเขมรมากกว่าเวียดนามคือในจำนวนรวม 120 คนเหมือนกัน เป็นชาวเขมรถึง 80% เป็นเวียดนาม 15% และที่เหลือ 5% เป็นหญิงไทย สาเหตุหลักที่มีการนำเข้าหญิงต่างชาติมาค้าบริการมากในแถบนี้ นอกจากเพราะเป็นเขตชายแดนแล้ว สาเหตุสำคัญอีกอย่างหนึ่งมาจากการหย่อนยานของการบังคับใช้กฎหมาย ในรายงานดังกล่าวระบุว่าเจ้าของสถานบริการส่วนใหญ่ถ้าไม่เป็นการตัวเอง ก็เป็นญาติพี่น้องของตำรวจในท้องถิ่น

5. เครือข่ายขบวนการค้าหญิงข้ามชาติ

ในรายงานวิจัยล่าสุดเกี่ยวกับแรงงานอพยพจากประเทศพม่าของกฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ (2540ก) ซึ่งใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แรงงานหญิงชายทั้งผู้ใหญ่และเด็ก ได้วิเคราะห์ถึงบทบาทของขบวนการค้าหญิงกับเครือข่ายนายหน้า ที่ทำงานประสานส่งล่องผู้หญิงชาวเขาและชนกลุ่มน้อยไปยังแหล่งค้าประเวณีทั่วประเทศไทยและข้ามชาติไปประเทศอื่น จากผลการศึกษาประวัติชีวิตและการเดินทางของผู้หญิงบริการชาวเขาและชนกลุ่มน้อยที่มาค้าประเวณีในสถานบริการในประเทศไทย ยืนยันสอดคล้องกันถึงอิทธิพลของการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของขบวนการค้าหญิงซึ่งนับวันมีแต่จะเติบโตใหญ่และแผ่ขยายกว้างมากขึ้น เพราะถ้าเราพบเด็กสาวชาวเขาอาศัยคนหนึ่งจากภาคเหนือของไทย ในสถานบริการที่อำเภอสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา หรือพบหญิงเวียดนามหรือจีน ในคาราโอเกะสักแห่งใจกลางนครหลวง เป็นเรื่องที่น่าสนใจได้ทันทีว่า บรรดาหญิงสาวจากถิ่นแดนไกลเหล่านี้ ย่อมไม่สามารถเดินทางเข้าสู่สถานบริการได้เอง ถ้าไม่มีการจัดการขนล่องนำหญิงเหล่านี้ส่งสถานบริการต่างๆ

กระบวนการค้าผู้หญิงเข้าสู่ธุรกิจบริการทางเพศข้ามชาติ จะมีเครือข่ายที่เข้มแข็งโยงใยกว้างขวางในทุกระดับ ตั้งแต่ในหมู่บ้านต้นทางและข้ามพรมแดนจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง ในเครือข่ายจะประกอบด้วยบุคคลแต่ละหน้าที่ ซึ่งอาจรวมตัวเป็นสายใยที่เหนียวแน่นหรือโยงไว้แต่เพียงหลวมๆดังต่อไปนี้

(1) ผู้อำนวยการความสะดวก ผู้อำนวยการความสะดวกจะรับค่าตอบแทนบ้างแต่ไม่ได้ทำเป็นอาชีพ มักเป็นเครือญาติ เพื่อน หรือ ‘คนบ้านเดียวกัน’ ที่ช่วยชักชวน นำทาง หรือพาไปติดต่อหานายหน้า หรือพาผู้หญิงนั่งรถโดยสารไปตามที่ต่างๆ โดยการบริการทั้งหมดนี้มีทั้งส่วนของน้ำใจและผลประโยชน์เกี่ยวพันกัน ความสำคัญของคนกลุ่มนี้ก็คือได้กลายเป็นแขนขาของนายหน้าในการขยายกระบวนการค้าผู้หญิง ธุรกิจบริการทางเพศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

(2) นายหน้ารายย่อย ส่วนใหญ่จะต้องเป็นชนชาติเดียวกันกับผู้หญิงและมีโยงใยในฐานะ ‘คนบ้านเดียวกัน’ หรือ ‘คนรู้จัก’ อาจเป็นคนที่เดินทางไปมาค้าขายระหว่างชายแดนบ่อและพูดได้หลายภาษา บางคนก็มีถิ่นฐานบริเวณชายแดนและอาจถือสองสัญชาติ หรือเคยเป็นหรือกำลังเป็นหญิงขายบริการ รวมถึงกลุ่มสมัครเล่นพวกมอเตอร์ไซด์หรือรถรับจ้างบริเวณชายแดนด้วย ตัวนายหน้ารายย่อยจะมีวิธีนำผู้หญิงเข้าสู่กระบวนการค้าได้หลายทาง โดยอาจเข้าไปติดต่อหาตามผู้หญิงหรือครอบครัว หรือตัวผู้หญิงซึ่งต้องการหางานเองอาจมีชื่อและที่ติดต่อของนายหน้าอยู่ก่อนแล้วก็ได้ นายหน้ารายย่อยที่ทำเป็นอาชีพจะมีโยงใยกับนายหน้ารายใหญ่อีกทอดหนึ่งเพื่อจัดการนำส่งผู้หญิงได้จนถึงสถานบริการ แต่หากเป็นการเดินทางทอดเดียวจากประเทศต้นทางมายังสถานบริการชายแดน ก็อาจเป็นเครือข่ายเล็กๆของนายหน้ารายย่อยผู้นั้นแต่เพียงลำพังก็ได้

(3) ผู้จัดการการเดินทาง หรือ ‘นายหน่านำเข้า’ รวมผู้ที่นำผู้หญิงมาจากถิ่นต้นทางมาสิ้นสุดที่ชายแดนอีกประเทศหนึ่ง หรือผู้จัดขนล่องผู้หญิงจากชายแดนไทยเข้าสู่สถานบริการ โดยการจัดการเดิน

ทางจากประเทศต้นทางจะประสานกับนายหน้ารายย่อยต้นทางที่ชักชวนผู้หญิง นายหน้านำเข้านี้จะมีหน้าที่จะนำพาผู้หญิงเข้าผ่านชายแดน กิจกรรมนี้อาจตัดช่วงเมื่อนำผู้หญิงไปขายต่อนายหน้ารายย่อยที่ชายแดนจุดหมายเรียบร้อยแล้ว หรืออาจมีการเชื่อมโยงผ่านมือต่อทันทีอย่างเป็นระบบกับเครือข่ายใหญ่ก็ได้ ผู้ที่สามารถจัดการขนถ่ายในประเทศไทยนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากการขนส่งผู้หญิงภายในประเทศไทยมีความซับซ้อนกว่าในประเทศต้นทางมาก

(4) ผู้รับช่วงในการควบคุมผู้หญิงให้ทำงาน ในส่วนนี้จะเป็กรณพิเศษเฉพาะของเครือข่ายนายหน้าที่มีธุรกิจสืบเนื่องไปถึงการควบคุมผู้หญิงไว้ในอาณัติ โดยจะเรียกผู้หญิงเหล่านี้ว่า ‘ผู้หญิงเอ’ เอเจนต์หรือนายหน้าจะทำหน้าที่ตั้งแต่เชิырแซก ต่อรองราคา จัดหาที่พัก อาหาร เสื้อผ้า ฯลฯ โดยได้รับส่วนแบ่งจากการทำงานของผู้หญิงพร้อมทั้งหักหนี้ต่างๆไปด้วย เครือข่ายลักษณะนี้มักเลือกแต่ผู้หญิงที่อยู่ตามรอยตะเข็บหรือในเขตแดนไทย เนื่องจากจะต้องคอยติดต่อกับครอบครัวและสืบสาวได้ในกรณีผู้หญิงหนีหรือเปลี่ยนสังกัด

5.1 ธุรกิจของเครือข่ายนายหน้า สามารถแบ่งออกเป็นหลายลักษณะดังนี้

(1) กระบวนการขาย การขายผู้หญิงเป็นสินค้าทำได้หลายวิธี นายหน้าแต่ละรายจะมีรูปแบบต่างกันไป และบางรายก็อาจใช้ทุกรูปแบบแล้วแต่สถานการณ์ ดังนี้

- **หนึ่ง การนำผู้หญิงส่งตามสั่ง** หมายถึงเมื่อเจ้าของสถานบริการติดต่อนายหน้าให้หาผู้หญิงให้โดยอาจแจ้งลักษณะเฉพาะที่ต้องการได้ด้วย เช่น ต้องการผู้หญิงอายุประมาณเท่าใด เชื้อชาติอะไร รูปร่างหน้าตาอย่างไร พูดภาษาไทยได้แค่ไหน เป็นผู้หญิงพรหมจรรย์หรือไม่ เป็นต้น ข้อเรียกร้องนี้มักเกิดกับผู้ทำการค้าขายกันอยู่เป็นประจำ
- **สอง การคอยติดต่อกิจการเพื่อเสนอผู้หญิงในมือ** โดยปกตินายหน้าจะมีผู้หญิงเข้าสู่เครือข่ายเสมอ และต้องคอยติดต่อหาที่ทำงานให้ผู้หญิงเพื่อระบายจำนวนออกไป ในกรณีที่มีการแข่งขันสูงอาจมีวิธีลดแลกแจกแถมเสนอให้ด้วยก็ได้ และอาจต้องมีการนำผู้หญิงไปส่งมอบเพื่อเกินจำนวน เพราะเจ้าของอาจจะเลือกรับแต่ผู้หญิงหน้าตาดีไว้ในกรณีที่ไม่ได้ขาดแคลนมากนัก
- **สาม การนำผู้หญิงเร่ขาย** เมื่อมีผู้หญิงในมือจำนวนมาก นายหน้าบางรายจะนำผู้หญิงไปตระเวนไปตามที่ต่างๆที่ตนเคยค้าขายมาก่อน โดยหญิงสาวจะถูกเรียกลงมาจากรถเพื่อให้เลือกตัว จากนั้นจึงนำที่เหลื่อไปให้แห่งอื่นดู หากนายหน้าเร่ไปจนครบทุกแหล่งที่ตนเคยค้าอยู่ในแถบนั้นแล้วยังคงมีผู้หญิงเหลื่ออยู่ ก็อาจย้อนกลับมายังสถานบริการที่สนิทเพื่อขอให้รับซื้อในราคาที่ลดให้พิเศษอีกด้วย

(2) ช่องทางการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ สามารถทำได้หลายช่องทางดังนี้

- **หนึ่ง การคิดค่าบริการเดินทาง** นายหน้าอาจกำหนดค่าเดินทางไว้ต่างกันมาก แต่ในบางเส้นทาง เช่น จากแม่สายมายังภาคกลางบริเวณไม่ไกลกรุงเทพฯ มักอยู่ในราคาราว 5.000 บาท แม้สอด-